

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»  
ІМЕНІ Т.Г.ШАВЧЕНКА**

**СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ**

**Силабус для здобувачів вищої освіти доктора філософії  
(аспірантура)**

*Освітньо-наукова програма «Сільськогосподарська  
мікробіологія» за спеціальністю 201 Агрономія*

**Рівень освіти третій (освітньо-науковий)**

**Курс I навчальний семестр 1-й, 2-й.**

**Навчальний рік 2020-2021**

**Кількість кредитів ЄКТС - 4**

**Викладач: доктор філософських наук, доцент Чорний О.О.**

**Конт. тел. 066- 566-45-32, e-mail: o.chorny75@gmail.com.**

## ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасні теорії пізнання є філософською дисципліною, яка грає важливу роль у формуванні творчого мислення здобувачів вищої освіти доктора філософії в аспірантурі – майбутніх науковців, мислителів, винахідників, раціоналізаторів. Адже їх суспільна праця пов'язана з сутнісними потребами та інтересами великої кількості людей. Саме там вимагається особлива точність наукового мислення, прийняття правильного, науково перевіреного рішення та раціонально-критичний науковий підхід до аналізу науково-практичних проблем, ситуацій та явищ. Навіть не значна наукова помилка може привести до негативних наслідків.

Дисципліна «Сучасні теорії пізнання» виконує цілий ряд соціальних функцій: пізнавально-евристичну, світоглядну, нормативно-мислительну, ідеологічно-оціночну, пропедевтико-виховну, інформаційну, котрі підвищують культуру мислення майбутнього науковця, рівень його освіченості і професійної кваліфікації.

Даний силлабус допоможе здобувачам вищої освіти доктора філософії організувати свою роботу з оволодіння системою знань з сучасних теорій пізнання, які широко використовуються в практичній науковій роботі для вирішення наукових проблем.

Основна ідея силлабусу полягає в системному, послідовному вивченні, розширенні і закріпленні здобувачами матеріалу навчальної дисципліни.

Відповідно до цього, у ньому визначена мета і основні завдання, математичний план дисципліни, програма її викладання, теми лекції і семінарських занять, рекомендована література, питання до екзамену.

## МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

**Мета навчальної** дисципліни «Сучасні теорії пізнання» - сформувати у здобувачів вищої освіти доктора філософії систему знань, умінь і навичок філософсько-наукового аналізу процесів і явищ незалежно від того, в якій галузі вони будуть працювати. Ґрунтовне пізнання проблем науки, навчання здобувачів основним філософським теоріям і методам пізнання і наукового аналізу. Знання методологічної та філософської теорії науки допоможе молодим ученим легко включатися у професійну діяльність, втілювати наукові знання у практичну площину, сприятиме розвитку раціонального творчого мислення.

**Основна** мета курсу «Сучасні теорії пізнання» - розвинути у аспірантів, саму здатність наукового мислення, ввести їх у світ головних принципів і операцій філософського дискурсу, озброїти їх теоретичними знаннями про сучасні теорії і форми наукового мислення.

**Завдання** курсу: глибоке оволодіння аспірантами знаннями, які допомагають в процесі наукового дослідження, усувати все науково-неясне, суперечливе та бездоказове. Навчитися ефективно використовувати наукові закони і операції на практиці, в процесі міркування, прийняття рішень, спілкування, суперечок, вирішення конфліктів.

**Головним завданням курсу є :**

- засвоєння дисципліни «Сучасні теорії пізнання», її предмету, функцій та методів;
- розкриття основного теоретичного змісту філософських концепцій пізнання;
- філософське обґрунтування методів наукового пізнання;
- розуміння сучасних наукових теорій пізнання;
- знання процесів формування і розвитку наукових концепцій;
- ознайомлення з філософськими основами мотивації і стимулювання розвитку сучасних наукових знань;
- усвідомлення сутності процесу глобалізації науки.

Силлабус включає в себе всі основні теми курсу «Сучасні теорії пізнання», викладені в стислій формі. Силлабус передбачає послідовне ознайомлення здобувачів з предметом сучасних теорій пізнання, історією філософських досліджень пізнавальних теорій наукових принципів і законів правильного мислення, розкриття змісту основних пізнавальних форм наукового мислення. Для цього відводяться відповідні теми.

Курс «Сучасні теорії пізнання» є цілісною науковою системою, який має свою внутрішню логічну структуру де всі проблеми органічно взаємопов'язані.

**Зміст дисципліни** реалізується у трьох блоках – теоретичному, практичному та блоці самостійної роботи. Теоретичний блок складається з чотирнадцяти органічно пов'язаних тем. Практичний блок та розділ самостійної роботи включають теми, передбачені для вивчення на семінарських заняттях, підготовку рефератів та їх захист, виконання письмових контрольних робіт, індивідуальну роботу здобувачів над першоджерелами та іншою літературою. Крім того, надається список рекомендованої літератури, вивчення якої допоможе розширити та поглибити знання здобувачів з курсу «Сучасні теорії пізнання».

**Предметом** навчальної дисципліни є теоретико-методологічні аспекти філософського аналізу сучасних теорій пізнання.

**Вимоги до знань та умінь студентів:**

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Сучасні теорії пізнання» здобувачі повинні оволодіти **компетентностями:**

- Здатність до цілісного викладу основних проблем філософії на рівні об'єктивного, ідеологічно незаангажованого сучасного бачення..
- Креативність, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність до критичного аналізу та оцінювання сучасних наукових досягнень при вирішенні

дослідницьких і практичних завдань, у тому числі в міждисциплінарних областях.

- Здатність до комплексності проведення досліджень у галузі агропромислового виробництва та агрономії.
- Здатність брати участь у критичному діалозі, наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію, до підприємництва та прояву ініціативи щодо впровадження у виробництво результатів дисертаційного дослідження.

### **Програмні результати навчання:**

- Володіти сучасними передовими концептуальними та методологічними знаннями при виконанні науково-дослідницької та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей знань;
- Уміти проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових наукових положень та ідей;

### **Критерії оцінювання знань здобувачів:**

В основу оцінки знань студента з курсу «Сучасні теорії пізнання» покладені такі якісні характеристики:

- широта й глибина знань в обсязі навчальної програми;
- творче опанування теоретичного змісту курсу;
- обґрунтованість і аргументованість відповідей, точність визначень;
- самостійність і конструктивізм мислення.

Рівень знань здобувачів під час екзамену оцінюється на:

*«Відмінно, А – 90-100 балів»* виставляється за умов, які задовольняють зазначені вимоги. Здобувач повинен правильно відповісти на три теоретичні запитання. За своєю формою відмінна відповідь повинна бути повною та логічною, матеріал викладатися чітко.

*«Дуже добре, В - 82-89 балів; Добре, С – 75-81 бали»*  
виставляється за умови, коли здобувач дає повні правильні відповіді на три питання, при цьому допускає неповне висвітлення одного з питань, або при дачі правильних, але недостатньо повних відповідей на три питання.

*«Задовільно, Д – 66-74 бали; Достатньо, Е – 60-65 балів»*  
виставляється за умови, коли здобувач дає відповідь на два питання, або недостатньо висвітлює три теоретичні питання та допускає помилки.

*«Незадовільно, FХ – 0 – 59 балів»*

виставляється в тих випадках, коли відповідь не задовольняє оціночних критеріїв або за рівнем повноти виявляється нижче вимог прийнятого мінімуму знань.

Здобувачам вищої освіти доктора філософії курс «Сучасні теорії пізнання» допоможе упорядкувати в своєму науковому дослідженні головне та другорядне, систематизувати отримані знання, оволодіти різноманітною інформацією, з котрою вони зустрічаються в процесі навчання і на практиці. Крім цього, знання курсу «Сучасні теорії пізнання» додає впевненості у власних судженнях.

Зараз філософський аналіз сучасних теорій пізнання є динамічною дисципліною зі своєю аргументованістю.

Вивчення курсу «Сучасні теорії пізнання» аспірантами передбачає засвоєння ними філософських основ наукового мислення, яке виробила і нагромадила передова філософська думка протягом майже трьохтисячного розвитку.

## НАВЧАЛЬНО – ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва теми	Загальний обсяг годин	Аудиторні занят.		Консультації	Самостійна робота
			Лекції	Семінари		
1	2	3	4	5	6	7
1.	Предмет і ключові філософські концепції пізнання.	9	1		1	7
2.	Виникнення науки (міфологічне знання, натурфілософське пізнання в давній Греції).	9	1		1	7
3.	Методологія наукового пізнання та філософія.	9	1	1		7
4.	Філософське тлумачення становлення та розвитку науки.	8	1	1	1	5
5.	Наука як система знань та сфери її впливу.	10	1	1	1	7
6.	Основи методології науково-дослідної діяльності.	9	1	1		7
7.	Основні методи наукових досліджень та їх філософська характеристика.	7	1	1		5
8.	Філософські концепції науки.	9	1	1		7
9.	Розвиток класичної науки.	7	1	1		5
10.	Конституювання некласичної науки.	7	1	1		5
11.	Постнекласична парадигма науки.	9	1	1		7
12.	Специфіка наукових відкриттів та роль філософських методів.	10	1	1	1	7
13.	Динаміка наукового знання.	9	1		1	7
14.	Наукові традиції та наукові революції.	8	1			7
	<b>Всього</b>	120	14	10	6	90

# НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

(тематика лекційних занять)

**Тема 1.** Предмет і ключові філософські концепції пізнання.

Пізнавальна діяльність як процес вироблення наукових знань та їх систематизація в науковій теорії. Особливий характер пізнавальної діяльності в науці. Індивідуальна і колективна творчість в процесі пізнання та в наукових відкриттях. Отримання нових знань, як головна ціль науково-пізнавальної діяльності.

**Тема 2.** Виникнення науки (міфологічне знання, натурфілософське пізнання в давній Греції).

Накопичення людиною знань, як перший етап пізнавально-наукового розвитку суспільства. Міфологічний світогляд та його раціональні аспекти. Мислитель як виробник нових знань в давній Греції. Логічне обґрунтування необхідності процесу пізнання суцього та вироблення знань про людину і світ. Натурфілософія давньої Греції. Становлення грецької (європейської) науки (VII-VI ст. до н.ч.).

**Тема 3.** Методологія наукового пізнання та філософія.

Поняття методу та стилю. Зміст поняття “методу”. Визнання методу пізнавальної, практичної та художньої діяльності. Стиль мислення, його головні ознаки. Класифікація методів.

Методологія наукового пізнання. Методологія – система методів діяльності. Методологія та філософія. Методологічна функція філософії: сутність, механізм і фактори реалізації.

Філософське знання як регулятивні фактори людської діяльності. Істинність філософської методології.

**Тема 4.** Філософське тлумачення становлення та розвитку науки.

Філософська суть наукового пізнання, знання та наукового дослідження. Етапи становлення та розвитку науки. Поняття, цілі і функції науки. Структурні елементи науки, їх

характеристика. Закономірності розвитку науки: акумуляція (нагромадження) знань, революційний характер розвитку, конкурентність науково-дослідних програм.

### **Тема 5 . Наука як система знань та сфери її впливу.**

Наукова думка як планетарне явище. Вплив науки на суспільство та навколишній світ. Проникнення науки і техніки в мікро і макрокосм, в глибинні основи життя природи і суспільства. Універсальність, багатогранність і глибина впливу науки на сучасну людину. Органічна єдність філософії науки та культури їх взаємозбагачення.

### **Тема 6. Основи методології науково-дослідної діяльності.**

Методологія як філософське вчення про методи пізнання і перетворення дійсності. Поняття методології та методики наукових досліджень. Розвиток методології як однієї із сторін розвитку науки.

Теоретичне дослідження як вищий рівень наукового знання. Методологія теоретичних досліджень. Основи методології досліджень емпіричного рівня. Методологія експерименту. Пізнавальні прийоми: моделювання, ідеалізація, абстракція, узагальнення, уявний експеримент. Сходження від абстрактного до конкретного як одна із форм синтезу.

### **Тема 7. Основні методи наукових досліджень та їх філософська характеристика.**

Метод наукового дослідження як система розумових і практичних операцій, які націлені на розв'язання певних пізнавальних завдань. Отримання нової інформації про навколишню дійсність, заглиблення в сутність явищ та процесів як функція методу. Система методів дослідження. Філософські методи з використанням категорій, положень, принципів та законів. Загальнонаукові методи : моделювання, аналіз, синтез, індукція, і дедукція. Конкретно-наукові методи.

### **Тема 8.** Філософські концепції науки.

Наука як ґрунт наукової раціональності., так і наукової ірраціональності. Квазінаука – як недійсна наука. Анормальна наука - як наука поза нормами сучасного наукового товариства. Антинаука – як вороже ставлення до науки. Критерії науковості знання: обґрунтованість, достовірність, практичність і ефективність. Аналітична філософія науки (Фреге, Рассел, Вітгенштейн). Феноменологічна філософія науки. (Гуссерль).

### **Тема 9.** Розвиток класичної науки (О.Конт, Г. Спенсер).

Ідея побудови світоглядно нейтральної філософії, як такої, що рефлектує на науці. Предмет філософії науки – впорядкування і систематизація наукових понять, висновків, координація наукових досліджень. Об'єктивно-феноменальна наука. Закон еволюції і Усесвіт. Еволюція – абсолютний загальний елемент досвіду. Принцип універсальності зв'язку та зумовленості явищ.

### **Тема 10.** Конститування некласичної науки (Г. Башляр, К.Поппер).

Раціональна конструкція. Теоретичний опис ідеального об'єкта. Формалізація та математизація об'єкта. Математична логіка. Математично-формалізовані моделі як суть некласичної науки. Теоретично сконструйовані моделі як об'єкт науки . Лінійно-некумулятивна модель некласичної науки. Принцип фалібілізму (фальсифікації) некласичної науки. Соціальна інженерія. Принципи критицизму в суспільстві.

### **Тема 11.** Постнекласична парадигма науки (І. Пригожин, П. Фейєрабенд).

Прогностична методологія науки. Імітаційне моделювання. Самоорганізуючі та саморегулюючі системи. Відкриті, нелінійні, динамічно нестабільні системи.

Методологія синергетизму (самоорганізації). Подолання ентропії (невпорядкованості, хаосу). Порушення принципу когерентності. Ефект відгалуження. Точки відгалуження або

біфуркації. Збурення або флуктуація лінійного розвитку і перехід до нелінійного. Принцип проліферації теорії (розмноження) та неспіввимірності теорії.

**Тема 12.** Специфіка наукових відкриттів та роль філософських методів.

Головний напрямок науки - від проблем до теорій. Закон – універсальне твердження. Факт – одиничне твердження. Теорія - взаємозв'язок законів. Індуктивний метод в контексті наукових відкриттів. Гіпотетико-дедуктивний метод. Аксиоматичний та конструктивістський методи. Прагматичний метод в технічних та гуманітарних науках.

**Тема 13.** Динаміка наукового знання.

Експериментальне знання: якісні і кількісні поняття. Зв'язок експеримента з теорією: конвенціоналізм, теза Дюгена-Куайна. Принцип спостереження. Відносність. Операціоналізм Бріджмена. Виміри в гіпотетико-дедуктивних і прагматичних науках.

**Тема 14.** Наукові традиції та наукові революції.

Наукові традиції як система загальних норм та ідеалів наукового пізнання. Науковий консерватизм як підтримка міцного фундаменту наукового потенціалу. Класифікація наукових революцій (глобальні, локальні, міні-революції). Внутрішні і зовнішні фактори, що приводять до наукових революцій.

## ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

**Тема 1. Філософський аналіз науки.**

1. Генеза науково-філософського пізнання.
2. Закономірності розвитку науки.
3. Наука як соціальна система.
4. Структура науки.
5. Наука як феномен культури.

### Література:

1. Бельская Е.Ю. История и философия науки. М., 2007. – 335 с.
2. Добров Г. М. Наука о науке. – К., 1989.
3. Добронравова І.С. Філософія науки: підручник. –К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 255 с.
4. Иванова Н. Я. Социально-культурные функции естественных наук. – К., 1977.
5. Ильин В.В. , Калинин А.Т. Природа науки.ю – М., 1986.
6. Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации. – К., 1874.
7. Кузь О.М. Філософія науки: навчальний посібник. – Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. – 172 с.
8. Надольний І.Ф. Філософія . - К., 2000. – С464 – 480.
9. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. – Миколаїв: МНАУ, 2017. -188 с.

### **Тема 2. Філософія науки і техніки.**

1. Предмет, проблеми та історія філософії науки та техніки.
2. Поняття науки техніки та технології.
3. Зв'язок розвитку науки і техніки з розвитком суспільства.
4. Проблема оцінки впливу техніки на розвиток суспільства.
5. Особливості історичного розвитку науки і техніки.

### Література:

1. Амосов Н.М. Разум, человек, общество, будущее. – К., 1994.

2. Горохов В.Г., Розин В.М. Введение в философию техники. – М., 1998.
3. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности.- М., 1990.
4. Добронравова І.С. Філософія науки: підручник. –К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 255 с.
5. Келле В.Ж. Наука как компонент социальной системы. – М., 1988.
6. Кузь О.М. Філософія науки: навчальний посібник. – Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. – 172 с.
7. Новая технократическая волна на Западе.- М., 1986.
8. Петрушенко В.Л. Філософія .- К., 2001. – С. 401-430.
9. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. – Миколаїв: МНАУ, 2017. -188 с.

### **Тема 3. Наукове пізнання у філософії.**

1. Поняття пізнання та його види.
2. Рівні і форми пізнання.
3. Проблеми істини у пізнанні.
4. Методи і форми наукового пізнання.
5. Людини і пізнання. Істина і правда.

#### Література:

1. Бельская Е.Ю. История и философия науки. М., 2007. – 335 с.
2. Добронравова І.С. Філософія науки: підручник. –К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 255 с.
3. Демидов В. Как мы видим то, что видим. – М., 1987.
4. Загадки человеческого понимания. – М., 1991.
5. Кузь О.М. Філософія науки: навчальний посібник. – Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. – 172 с.
6. Петрушенко В.Л. Філософія. – К., 2001. – С. 328- 347.
7. Радугин А.А., Радугина О.А. Философия науки: общие проблемы. – М., 2006. – 320 с.

8. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. – Миколаїв: МНАУ, 2017. -188 с.

#### **Тема 4. Філософські концепції науки.**

1. Аналітична філософія науки.
2. Феноменологічна філософія науки.
3. Герменевтична філософія науки.
4. Постмодерністська філософія науки.

#### Література:

1. Бабушкин В.У. Феноменологическая философия науки: критический анализ. – М.,1985.
2. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. //Вопросы философии. – 1972.- № 7.
3. Добронравова І.С. Філософія науки: підручник. –К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 255 с.
4. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX в. – М., 2000. – С. 155-191.
5. Кузь О.М. Філософія науки: навчальний посібник. – Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. – 172 с.
6. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
7. Радугин А.А., Радугина О.А. Философия науки: общие проблемы. – М., 2006. – 320 с.
8. Современная философия науки. – М., 1996. – С. 376-392.
9. Степин В.С. Философская антропология и философия науки. – М.,1992.
10. Философия и методология науки. - М., 1994. – Ч.1.
11. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. – Миколаїв: МНАУ, 2017. -188 с.

## **Тема 5. Методи науки.**

1. Індуктивний метод і наукові відкриття.
2. Гіпотетично-дедуктивний метод в науці.
3. Аксиоматичний і конструктивістський методи в логіці і математиці.
4. Прагматичний метод в науці.

### Література:

1. Бунге М. Философия физики. – М., 1975.
2. Войшвилло Е.К. Понятие как форма мышления: логико-гносеологический анализ. – М., 1989.
3. Гадамер Х.-Г. Истина и метод . Опыт философской герменевтики. – М.,1988.
4. Горохов В.Г. Основы философии техники и технических наук. – М.;, 2007. – 335 с.
5. Добронравова І.С. Філософія науки: підручник. –К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 255 с.
6. Карнап Р. Философские основания физики. Введение в философию науки. – М., 1971.
7. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX ст. – М., 2000. – С. 196-236.
8. Кузь О.М. Філософія науки: навчальний посібник. – Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. – 172 с.
9. Никитин Е.П. Объяснение – функция науки. – М., 1970.
10. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. – Миколаїв: МНАУ, 2017. -188 с.

## САМОСТІЙНА РОБОТА

Об'єктивні, всезагальні філософські «закони пізнання», що існують завдяки логічному мисленню у дійсності безпосередньо пов'язані з суб'єктивністю та унікальністю людини, з її інтелектуальним проявом. Філософія пізнання постійно примушує працювати особисті потенції людини, силу інтелекту та духовну насагу. Потенціал філософії наукового пізнання залежить від того чи вдається аспіранту неупереджено, без заздальгідь відомих, в більшості випадкових, постулатів самостійно здійснювати науковий пошук, вільно осмислювати філософсько-світоглядні та наукові питання. Навчальною програмою передбачається, що значну частину матеріалу дисципліни «Сучасні теорії пізнання» аспіранти мають оволодіти самостійно, силою власних інтелектуальних зусиль.

Мета цих методичних матеріалів і полягає в тому, аби спрямувати працю аспірантів, пробудити у них бажання самостійного осмислення найважливіших науково-філософських питань. Мислення, аби здійснювати потрібний науково-філософський пошук, повинно бути підготовлене, треноване. Найбільш ефективним засобом для цього є набір науково-філософських джерел, тестів, питань, проблемно-пошукових ситуацій, якій покликані активізувати науково-дослідну діяльність аспірантів. Відповідь на кожні вправу, тему чи запитання формується на основі вивчення відповідних розділів підручника чи посібника, першоджерел.

Формою контролю за якістю самостійного накопичення знань з «Сучасних теорій пізнання» можуть бути реферативні праці, контрольні роботи, участь аспірантів у роботі на семінарських заняттях. Перелічені форми вияву ефективності самостійної роботи аспірантів не лише поглиблюють знання з сучасних філософських теорій пізнання та стимулюють їх потяг до потрібних знань, виробляючи навички філософсько-наукового пошуку, а й в цілому сприяють підвищенню загального рівня інтелектуальної, а отже й професійної підготовки аспірантів.

## АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

При написанні рефератів, контрольних, курсових та інших видів індивідуальних наукових праць, аспіранти повинні дотримуватися положення академічної доброчесності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Недотримання положення академічної доброчесності є серйозним порушенням, навіть, якщо воно є ненавмисним. Недотримання академічної доброчесності означає, що вся робота для модульного та підсумкового оцінювання має бути виконана здобувачем вищої освіти доктора філософії індивідуально. Під час виконання самостійної роботи аспіранти можуть консультиватися з викладачами та науковими співробітниками університету, але повинні робити індивідуальні самостійні висновки та узагальнення, керуючись здобутими знаннями, уміннями, компетентностями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела в індивідуальних наукових працях повинні бути чіткі, змістовні, правильно оформлені та містити правдиву інформацію, котра повністю відповідає даним першоджерела, звідки її було взято.

## ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Суть наукового пізнання, знання та наукового дослідження.
2. Поняття, цілі, функції науки.
3. Поняття методології та методики наукових досліджень.
4. Методологія теоретичних досліджень.
5. Основи методології досліджень емпіричного рівня.
6. Поняття наукового методу пізнання та його основні риси.
7. Загальнонаукові методи пізнання.
8. Методологія науки та філософія.
9. Моделі розвитку науки: класичний, некласичний, постнекласичний.

10. Аналітична філософія науки.
11. Феноменологічна філософія науки.
12. Філософія науки та метод пізнання М.Хайдеггера.
13. Герменевтична філософія науки.
14. Критична філософія науки.
15. Постмодерністська філософія науки.
16. Філософія науки як комунікація моделей та інтерпретація.
17. Індуктивний метод пізнання і наукові відкриття.
18. Гіпотетично-дедуктивний метод пізнання в науці.
19. Аксиоматичний і конструктивістський методи пізнання в логіці і математиці.
20. Прагматичний метод пізнання в науці.
21. Експериментальне знання: якісні і кількісні поняття.
22. Зв'язок експеримента з теорією: конвенціоналізм, теза Дюгема-Куайна.
23. Принцип спостереження, відносність до засобів спостереження.
24. Операціоналізм в пізнанні Бріджмена.
25. Виміри в гіпотетико-дедуктивних та прагматичних науках.
26. Концепція змінних теорій К.Поппера.
27. Методологія науково-дослідних програм І.Лакатоса.
28. Концепція наукових парадигм і революцій Т.Куна.
29. Принцип відповідності теорій і їх неспівмірність.
30. Філософія і наука в дзеркалі пізнання один одного.

## **СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ**

### **Підручники та посібники:**

1. Амосов Н.М. Разум, человек, общество, будущее. – К., 1994.
2. Андреев И.Д. Проблема логики и методологии познания. – М., 1972.
3. Аристотель. Аналитика первая и вторая. – М., 1952.
4. Бабушкин В.У. Феноменологическая философия науки: критический анализ. – М., 1985.

5. Баталов Э. Я. В мире утопий. – М., 1989.
6. Башляр Г. Новый рационализм. – М., 1987.
7. Бельская Е.Ю. История и философия науки. М., 2007.– 335с.
8. Бунге М. Философия физики. – М., 1975.
9. Васильев Н.А. Воображаемая логика. Избранные труды. – М., 1989.
10. Войшвилло Е.К. Понятие как форма мышления: логико-гносеологический анализ. – М., 1989.
11. Гадамер Х.-Г. Истина и метод . Опыт философской герменевтики. – М.,1988.
12. Горохов В.Г. Основы философии техники и технических наук. – М.:, 2007. – 335 с.
13. Гегель Г.-В.-Ф. Феноменология духа. Предисловие. Антология мировой философии. Сборник философских текстов. Т.1., ч. 3. – К., 1992.
14. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. // Вопросы философии. – 1972.- № 7.
15. Гжегорчик А. Популярная логика. – М., 1979.
16. Добронравова І.С. Філософія науки: підручник. –К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 255 с.
17. Жоль К.К. Вступ до сучасної логіки. – К., 1992.
18. Жоль К.К. Логика в лицах и символах. – М., 1993.
19. Зегет В. Элементарная логика. – М., 1985.
20. Ивин А.А. По законам логики. – М., 1983.
21. Ивин А.А. Строгий мир логики. – М., 1988.
22. Ивин А.А. Искусство правильно мыслить. – М., 1990.
23. Ишмуратов А.Т. Вступ до філософської логіки. – К.,1997.
24. Индуктивная логика и формирование научного знания. – М.,1987.
25. Карнап Р. Философские основания физики. Введение в философию науки. – М., 1971.
26. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX ст. – М., 2000. – С. 196-236.
27. Конверський А.Є. Логіка. – К.,1998.
28. Копнин П.В. Диалектика, логика, наука. – М.,1975.

29. Конфорович А.Г. Математичні софізми і парадокси. – К., 1983.
30. Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации. – К., 1874.
31. Келле В.Ж. Наука как компонент социальной системы. – М., 1988.
32. Кузь О.М. Філософія науки: навчальний посібник. – Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. – 172 с.
33. Маковельський А.О. История логики. – М., 1967.
34. Малахов В.П. Основы формальной логики. – М., 1999.
35. Мельников В.Н. Логические задачи. – К., 1989.
36. Никитин Е.П. Объяснение – функция науки. – М., 1970.
37. Попович М.В. Очерки развития логических идей в культурно-историческом аспекте. – К., 1979.
38. Попов П.С., Стяжкин Н.И. Развитие логических идей в эпоху Возрождения. – М., 1983.
39. Попов П.С., Стяжкин Н.И. Развитие логических идей от античности до эпохи Возрождения. – М., 1974.
40. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
41. Радугин А.А., Радугина О.А. Философия науки: общие проблемы. – М., 2006. – 320 с.
42. Сачков Ю.В. Эволюция стиля мышления в естествознании. // Вопросы философии. – 1968. - №4.
43. Современная философия науки. – М., 1996. – С. 376-392.
44. Сичивица О. М. Методы и формы научного познания. – М., 1972.
45. Сичивица. О.М. Факторы научного прогресса. – М., 1974.
46. Сичивица О.М. Сложные формы интеграции науки. – М., 1983.
47. Семенюк Е. Філософія сучасної науки і техніки : підручник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 364 с.
48. Середа В.Ю. Вчись мислити логічно. – К., 1989.
49. Стяжкин Н.И. Становление идей математической логики. – М., 1964.

50. Степин В.С. Философская антропология и философия науки. – М.,1992. Тарасов Ю.Н. Философия науки: общие проблемы. Воронеж, 2007. - 212 с.
51. Философия и методология науки. - М., 1994. – Ч.1.
52. Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. – Миколаїв: МНАУ, 2017. -188 с.

#### **Словники:**

1. Горский Д.П., Ивин А.А., Никифоров А.Л. Краткий словарь по логике. – М., 1991.
2. Кондаков Н.И. Логический словарь – справочник. – М., 1975.
3. Кондаков Н.И. Логический словарь. – М. Сов. Энциклопедия, 1990.
4. Філософський словник (Під. Ред. В.І. Шинкарука) – К., 1986.
5. Философская энциклопедия. Тт. 1-5. – М.,: Сов. Энциклопедия, 1960-1970.
6. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983.

#### **Збірники вправ:**

1. Берков В.Ф. Логика: задачи и упражнения, практикум. – Минск, 1998.
2. Бузук Г.Л. Логика и компьютер. – М., 1995.
3. Волошко І.М., Семенов І.С. Практикум з логіки. – К., 1993.
4. Гарднер М. А ну-ка догадайся. – М., 1985.
5. Дрabbкина М.Е. Логические упражнения по элементарной математике. – М., 1965.
6. Ивлев Ю.В. Логика. Сборник упражнений. – М., 1999.
7. Кирилов В.И., Орлов Г.А., Фокина Н.И. Упражнения по логике. – М., 1999.
8. Кэррол Л. История з узелками. – М., 1985.
9. Кэррол Л. Логическая игра. – М., 1991.
10. Сборник упражнений по логике. – Изд-во БГУ , 1990.
11. Уемов А.И. Задачи и упражнения по логике. – М., 1961.